

MONIKA GRDIŠA ASIĆ
samostalni istraživač
monikagrdisa@gmail.com

Izvorni znanstveni rad
UDK: 378-052(450=163.42)(091)
UDK: 378.4(450.45Bologna)"17"
UDK: 37(497.584Dubrovnik)"17"
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/90836cv46y>
Primljeno: 17. 3. 2025.
Prihvaćeno: 11. 6. 2025.

DUBROVAČKI STUDENTI NA SVEUČILIŠTU U BOLOGNI U 18. STOLJEĆU

MONIKA GRDIŠA ASIĆ

Sažetak: Analizom podataka iz objavljenih izvora Sveučilišta u Bologni, arhivskih izvora Državnog arhiva u Dubrovniku i literature, razmatra se profil sedmorice dubrovačkih studenata u Bologni u 18. stoljeću. Prati se utjecaj obrazovanja na njihove karijere i plaću te se oslikavaju obiteljski, prijateljski i znanstveni krugovi kojima pripadaju.

Ključne riječi: studenti, stipendije, Dubrovačka Republika, Sveučilište u Bologni, 18. stoljeće, liječnici, državna služba

Keywords: students, scholarships, Dubrovnik Republic, University of Bologna, 18th century, physicians

Na temelju bogate arhivske građe - zapisnika triju vijeća, oporuka i pisama koji se čuvaju u Državnom arhivu u Dubrovniku i matičnih knjiga iz Biskupskog arhiva u Dubrovniku - donosi se popis studenata i stipendista Dubrovačke Republike na studiju u Bologni u 18. stoljeću,¹ rekonstruiraju se njihove obiteljske veze i krug prijatelja i poznanika, analizira se iznos stipendija, studij koji su pohađali i tijekom studiranja, kao i karijere koje su ostvarili.²

¹ U bolonjskim se izvorima pod oznakom "Ragusa" navodi i Joseph Aquilinus, no nema podatka koji bi ukazivali da je bio iz Dubrovnika. Svi podatci koji se odnose na studiranje pojedinaca u Bologni potječu iz banke podataka: Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE, <https://centri.unibo.it/cisui/it/asfe> (stranica u postupku izmjene).

² U radu se ne osvrćem na književno stvaralaštvo nekih studenata, jer je ta tema već obrađena u literaturi. Vidi naročito: Đuro Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", *Rad JAZU* 196 (1913.), 1-52; Stjepan Čosić, "Luko Stulli i dubrovačka književna baština", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 41 (2003.), 259-286; Luko Stulli, *Eugenija i Riccardo/ili Škrtač ukoliko postoji*, prevela i priređ. Ljerka Šimunković, Split: Dante Alighieri, 2015.; Jadranka Bagarić, "Epigrami Đura Hidže na latinskom jeziku", u: *Natales grate numeras?*, ur. Diana Sorić i dr., Zadar: Odjel za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru, 2020., 219-246; Đuro Hidža/Georgius Higgia, *Latinske pjesme/ Carmina Latina*, priređ. Jadranka Bagarić, Zagreb: Latina et Graeca, 2024.

Obrisi studija na Sveučilištu u Bologni u 18. stoljeću i nastava iz medicine

Sveučilište u Bologni - *Alma Mater Studiorum* - najstarije je sveučilište, osnovano 1088. godine. Kvalitetnim programom i profesorima niz je stoljeća privlačilo studente s europskog tla, a tako i iz Dubrovačke Republike, boreći se za primat sa Sveučilištem u Padovi koje je, oko 1222. godine, osnovala grupa studenata i nastavnika koja je napustila Bolognu zbog nezadovoljstva reduciranjem privilegija.³

Za razliku od pariškog modela, gdje su profesori bili punopravni članovi sveučilišta, bolonjski model tipičan je za "studentska sveučilišta" gdje su profesori zapošljavani na ugovor, a doktorske diplome dodjeljivali su zborovi doktora.⁴ Studij filozofije pripremao je za nastavak studija prava (kanonskog i građanskog, tj. rimskog prava), medicine i teologije.⁵ Teologiju su također podučavali crkveni redovi u sklopu *studia generalia* u samostanima sv. Dominika i sv. Franje te na *Collegio di Spagna*.⁶ Predmeti koji su se predavali na sveučilištu bili su podijeljeni u tri kategorije: "redoviti" predmeti, koji su bili obvezni i koje su podučavali najbolje plaćeni profesori, "izvanredni" izborni predmeti koje su predavali mlađi profesori te predavanja na blagdane ili svečanosti, ona nisu bila obvezna, a bila su otvorena za javnost i održavali su ih najmlađi predavači.⁷

Od 16. stoljeća nadalje Bologna i Padova osobito su privlačile studente iz raznih europskih krajeva nastavom iz medicine.⁸ Šleski studenti iz Habsburške Monarhije u razdoblju od 1526. do 1740. godine, obuhvaćeni istraživanjem Claudije Zonte (996 studenata), najviše su doktorata (33) postigli iz medicine, dok ih je tek četrnaest bilo iz prava.⁹ Prema broju

³ O povijesti Sveučilišta u Padovi vidi: Paul F. Grendler, *The Universities of the Italian Renaissance*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002., 122 i nadalje; Giorgio Fedalro, "La nazione Ultramarina", u: *Studenti, università, città nella storia padovana*, ur. Francesco Piovan i Luciana Sitran Rea, Trieste: Edizioni Lint, 2001.; Donato Gallo, "L'Età medioevale", u: *L'Università di Padova. Otto secoli di storia*, ur. Piero Del Negro, Padova: Signum editrice, 2002. Za studente iz hrvatskih krajeva vidi osobito Mirko Dražen Grmek, "Hrvati i Sveučilište u Padovi: izvještaj o istraživanjima u arhivima i bibliotekama u Padovi i Veneciji", *Ljetopis JAZU* 62 (1955.), 334-374; Monika Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi od druge polovice 14. stoljeća do pada Republike*, doktorska disertacija, Dubrovnik, 2020., 16-37.

⁴ Jacques Verger, "Patterns", u: *A History of the University in Europe, I - Universities in the Middle Ages*, ur. Hilde de Ridder-Symoens, Cambridge: Cambridge University Press, 1992., 39.

⁵ Teodora Shek Brnardić obradila je tu temu u svojoj knjizi o Baltazaru Krčeliću, pitomcu Ugarsko-ilirskog kolegija. Teodora Shek Brnardić, *Svijet Baltazara Adama Krčelića. Obrazovanje na razmeđu tridentskog katolicizma i katoličkog prosvjetiteljstva*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009., 86 i bilješka 12. Dubrovčani su rijetko odlazili u Italiju (Padovu) samo na pripremni studij, već - ovisno o stoljeću - na medicinu, pravo i teologiju. Vidi: M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 534.

⁶ D. A. Lines, "Reorganizing the Curriculum", 1, 3.

⁷ D. A. Lines, "Reorganizing the Curriculum", 5.

⁸ Na Sveučilištu u Bologni medicina se počela predavati već u 13. stoljeću. Tommaso Duranti, "The Origins of the Studium of Medicine of Bologna: a Status Quaestionis = Los orígenes del studium de medicina de Bolonia: un estado de la cuestión", *CIAN-Revista de Historia de las Universidades* 21/1 (2018.), 121.

⁹ Claudia Zonta, *Schlesier an italienischen Universitäten der Frühen Neuzeit (1526 – 1740)*, doktorska disertacija, Stuttgart, 2001., 111.

dodijeljenih doktorata, među nizozemskim studentima medicine očito je prednjačila Bologna.¹⁰

Od 17. stoljeća bilježi se pad popularnosti talijanskih sveučilišta općenito, čemu je, kako smatra povjesničar renesanse Paul F. Grendler, pridonijelo otvaranje isusovačkih škola, mogućnost lokalnih kolegija prava i medicine da dodjeljuju diplome te privatna predavanja i obdukcije.¹¹ Međutim, studente su i dalje znali privući poznati i ugledni predavači, kao što je bio profesor Luigi Galvani, koji je u Bologni predavao anatomiju i opstetriciju od 1769. do 1797. godine, a proslavio se otkrićem prijenosa električnog impulsa životinjskim tijelom.¹² Znameniti je profesor svakako bio i Pier Paolo Molinelli (1702.-1764.), koji je od 1742. bio voditelj novoosnovanog *Istituto delle Scienze* pod pokroviteljstvom pape Benedikta XIV.¹³ Neki od tih profesora predavali su Dubrovčanima koji su studirali ili se usavršavali u Bologni, o čemu postoje i podatci u sačuvanoj korespondenciji.¹⁴

Za studij medicine, koji je u 17. i 18. stoljeću bio studentima osobito privlačan, sačuvani su silabusi (nastavni programi), iz kojih se saznaje kako se *medicina practica* predavala prema Hipokratovim *Aforizmima*.¹⁵ Iz pisama dubrovačkih studenata doznaje se da su profesori mnogo pažnje pridavali praktičnoj nastavi, a osobito je bila važna praksa nakon završetka studija, koja se obavljala pri bolnicama ili sveučilištu, ne nužno u Bologni. Isto je bilo i s onima koji su završili studij u Padovi¹⁶ ili na nekom drugom talijanskom sveučilištu.¹⁷

Praksa dodjele stipendija u Dubrovačkoj Republici

U 18. stoljeću Dubrovačka Republika imala je već više stoljeća ustaljenu praksu stipendiranja nadarenih mladića željnih znanja i obrazovanja. Nakon što je Malo vijeće 6. ožujka 1333. donijelo odluku o pozivanju učitelja iz Italije koji bi podučavao

¹⁰ Ad Tervoort, *The 'Iter Italicum' and the Northern Netherlands: Dutch Students at Italian universities and their role in the Netherlands' society (1426-1575)*, Leiden: Brill, 2005., 107.

¹¹ P. F. Grendler, *The Universities of Italian Renaissance*, 484-486.

¹² O Galvaniju i Sveučilištu u Bologni kratko vidi <https://www.unibo.it/en/university/who-we-are/our-history/famous-people-and-students/luigi-galvani> (pristupljeno 23. 2. 2025.)

¹³ Pietro Savoia, "I chirurgi", u: *Icone di Scienza. Autobiografie e ritratti di naturalisti bolognesi della prima età moderna*, ur. Marco Beretta, Bologna: Bononia University Press, 2020., 110.

¹⁴ Vidi dalje u tekstu, a osobito Šime Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753—1757", *Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku* 17 (1979.), 215-228.

¹⁵ David A. Lines, *The Dynamics of Learning in Early Modern Italy. Arts and Medicine at the University of Bologna* (I Tatti Studies in Italian Renaissance History), Cambridge, MA, London: Harvard University Press, 2023., 95.

¹⁶ Nikola Botteri završio je studij u Padovi licencijatom iz kirurgije, a kiruršku praksu obavljao je u bolnici Santo Spirito u Rimu. Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), HR-DADU-7, *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 33.

¹⁷ Ivan Krstitelj Pagani doktorirao je u Salernu, a usavršavao se u Napulju i Padovi. O njemu vidi: M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 461-472.

čitanju, pisanju i ostalim potrebnim znanjima,¹⁸ sredinom 14. stoljeća počele su se donositi odluke o stipendiranju za nastavak studija. Ispočetka je to bilo *ad hoc*,¹⁹ a tek su 1557. godine, zakonom pod nazivom *Provedimentum formatum super reformatione iuventutis*, školovanje i odlazak na studij bili sustavno uređeni te je uspostavljen obrazac za donošenje odluka o stipendiranju.²⁰ Koristeći tu mogućnost, mladi su Dubrovčani odlazili na studij u Italiju i to na sveučilišta u Bologni, Padovi, Rimu, Napulju, Ferrari, Pisi, Sieni, Perugi i u još nekim manjim mjestima.

Ako su tražili državnu stipendiju, kandidati su morali podnijeti potvrdu od učitelja da su spremni za studiranje.²¹ Od sredine 16. stoljeća molbe za stipendiranje odlaska na studij podnosile su se Senatu,²² koji je i odlučivao o tome. Budući student najčešće je osobno podnosio molbu,²³ ili je to činio otac u njegovo ime.²⁴ Stipendije su se dodjeljivale na period od pet godina, a isplaćivale su se godišnje. Za primjer mogu poslužiti unosi o isplata studentu Luki Stulliju u knjizi *Libro di cassa pubblica* iz 1794.-1798.²⁵

Bilo je i stipendija iz drugih izvora. Iako je Republika konstantno tražila medicinske stručnjake, tek je u drugoj polovici 16. stoljeća počela uzimati u službu domaće ljude i ulagati u njihov studij. Koliko je zasada poznato, prvi je bio padovanski student Toma Natalis Budislavić (1545.-1608.).²⁶ Upravo njegov oporučni legat za stipendiranje studenata koristili su mladići za odlazak na studij medicine u Italiju sve do kraja Republike. Uvjeti za dobivanje stipendije iz njegova legata bili su identični onima koje je postavila Republika: dodjeljivala se na period od pet godina, a mogli su je koristiti u ravnopravnim udjelima plemići i građani.²⁷ U 18. stoljeću, kada najveći broj Dubrovčana studira medicinu ili se nakon studija usavršava u Italiji, neki primaju novac baš iz tog legata: Ivan Benevoli, Marko Flori, Đuro Cattaffio i dr.²⁸ Na Sveučilištu u Bologni studirao ih je najveći broj: ukupno petorica.

¹⁸ Zdenka Janeković Römer, "Dubrovački govori Filipa de Diversis: kratka pouka o humanizmu", u: Filip de Diversis, *Dubrovački govori u slavu ugarskih kraljeva Sigismunda i Alberta*, Dubrovnik, Zagreb: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2000., 15.

¹⁹ Riječ je o studentima plemićkog podrijetla, Grguru Kaliću i Federiku Marinovu Gozze. Vidi: Nella Lonza, "Dubrovački studenti prava u kasnom srednjem vijeku", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 48 (2010.), 12; M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 114-119.

²⁰ Više o zakonu u: Ivo Perić, "Dva reformna zahvata u školovanju dubrovačke omladine iz 15. i 16. stoljeća", *Pedagoški rad* 5-6 (1967.), 222-226.

²¹ DAD, HR-DADU-3, *Acta Consilii Rogatorum* (dalje: *Cons. Rog.*), sv. 54, f. 17v.

²² *Cons. Rog.*, sv. 76, f. 39v-40; sv. 78, f. 29; sv. 94, f. 111v-112r; sv. 148, f. 89r-89v; sv. 149, f. 121r-121v.

²³ *Cons. Rog.*, sv. 196, f. 155v-156 (Miho Dadić); sv. 77, f. 182 (Rafael Benessa).

²⁴ Npr. otac Marka Flori, brijač Cvjetko, u dva je navrata pisao molbu Senatu. *Cons. Rog.*, sv. 148, f. 89-89v, 157-157v, 157v-157b. Marko je završio medicinu na Sveučilištu u Padovi i kasnije je kao liječnik radio u državnoj službi.

²⁵ DAD, HR-DADU-40, *Cassa Communis*, sv. 20 - *Libro di cassa pubblica detta del Comune dell'anno 1757-1808*, f. 640.

²⁶ M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 298-303.

²⁷ DAD, HR-DADU-12.1, *Testamenta Notariae* (dalje: *Test. Not.*), sv. 54, f. 74r; M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 102-105.

²⁸ Usporedi Risto Jeremić, Jorjo Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II, Beograd: Biblioteka Centralnog higijenskog zavoda, 1939., 73-74, 77-78.

Dubrovački studenti na Sveučilištu u Bologni u 18. stoljeću – životopisi

Luka Andrijin Nichei

U prvoj polovici 18. stoljeća na sveučilištu u Bologni studirao je Luka Andrijin Nichei. Roditelji su mu bili brijač Andrija Nikolin Nichei (*1730)²⁹ i Margarita Stjepanova Lučić, a braća Nikola, Stjepan, Jelena, Mato, Ivan Dominik, kojega Luka spominje i u svojoj oporuci, i Andrija Trojan.³⁰ Luka je bio rođen 17. ožujka 1695., a prema upisu u matičnu knjigu krštenih, puno mu je ime glasilo Mato-Luka.³¹ Slijedeći očeve stope, 1718. upisan je u matrikulu bratovštine brijača.³² Nakon višegodišnje prakse odlučio se za studij i zatražio novčanu pomoć Republike. Molbu je uputio Senatu 9. lipnja 1724. godine i u njoj naveo kako nema sredstava za daljnje učenje medicine, odnosno za usavršavanje u kirurgiji, pa je zamolio potporu za studij u mjestu po njihovu izboru (*circa il modo, maniera, et anche il luogo dello studio io rimetto del tutto alla sovrana autorità dell'Eccellenze Vostre*). Prvotno mu je odobrena stipendija od 10 dukata mjesečno na dvije godine.³³

Na Sveučilište u Bologni formalno se upisao tek 22. studenog 1725.³⁴ Stipendija mu je produljena 18. svibnja 1726., ali s time da ponudi jamca da će se po završetku studija vratiti u Grad, tj. raditi u državnoj službi.³⁵ Doktorirao je već 28. lipnja 1726. godine "slobodna umijeća, filozofiju i medicinu",³⁶ a original stečene diplome čuva se u Arhivu samostana Male braće u Dubrovniku.³⁷ Zasad se ne može ponuditi pouzdano objašnjenje kako to da je Nicheijev studij trajao toliko kratko. Može se pretpostaviti da su mu omogućili da doktorira ubrzo po upisu zato što je već demonstrirao prilična znanja i vještine stečene u rodnom gradu.

²⁹ Andrija Nichei upisan je u bratovštinu brijača 1670. godine, vjerojatno kao šegrt s oko 14 godina. Vidi Neda Kovačić, *Tijelo kao dokaz: Medicinska vještačenja u postupcima Kaznenog suda u Dubrovniku u 18. stoljeću*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2020., 186. Andrija je umro u dobi od 74 godine 17. veljače 1730. godine. Arhiv Dubrovačke biskupije, fond 7, Matične knjige umrlih župe Grad (1722.-1747.), f. 5.

³⁰ Matične knjige krštenih župe Grad (1688.-1705.), f. 31, 55, 68, 83, 112, 207v, 244.

³¹ Matične knjige krštenih župe Grad (1688.-1705.), f. 93. To mu ime stoji i na diplomi (Mattheus Luca). Vidi objašnjenje niže u tekstu.

³² N. Kovačić, *Tijelo kao dokaz*, 39, 186.

³³ *Cons. Rog.*, sv. 151, f. 222.

³⁴ Na ovoj informaciji najljubavnije zahvaljujem arhivistu Andrei Daltri sa Sveučilišta u Bologni.

³⁵ *Prima pars est de subveniendo Luche Nichei misso ut studeat chirurgie quanto mox dicetur preter assignationem ei per preteritum factam. Cons. Rog.*, sv. 152, f. 226v-227; R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 75.

³⁶ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

³⁷ Zahvaljujem fra Josipu Sopti, gvardijanu samostana Male braće u Dubrovniku na pristupu arhivskoj građi i pomoći prilikom fotografiranja diploma. Diploma se spominje u: "Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich detto Sordo nella Libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa", *La Voce dalmatica* 1 (1860.), 132.

Slika 1. Diploma iz medicine liječnika Luke Nichei sa Sveučilišta u Bologni (dvije stranice)
Izvor: Arhiv Male braće, Dubrovnik.

Diploma se čuva u originalnom uvezu i ima ukupno osam ispisanih stranica. Prva sadrži oslikani grb na kojem je golubica sa žitom u kljunu, vjerojatno njegov obiteljski grb ili grb kreiran za ovu prigodu. Suprotna stranica počinje invokacijom *In Christi nomine Amen*. U inicijal naslova *Gloriosa Studiorum Mater Bononia* umetnut je prikaz gradskoga grba Bologne, a ispod naslova slijedi zahvala svetom Petroniju, gradskom zaštitniku. Na sljedećoj stranici ukrašenim inicijalom C počinje tekst diplome, koji se proteže na šest stranica i završava potpisima profesora. Diploma glasi na ime Mato-Luka, što mu je bilo krsno ime, premda se u kasnijim izvorima iz Državnog arhiva u Dubrovniku obično navodi samo kao Luka. Koliko se može vidjeti, tekst je diplome tipski i vjerojatno istovjetan onome na mnogim drugim diplomama iz toga vremena. Datum na diplomu podudara se s datumom doktoriranja u bolonjskim izvorima.

Budući da se nakon doktorata nastavio u Bologni usavršavati u kirurgiji, 9. prosinca 1726. odobrena mu je državna potpora od 80 dukata, a 10. prosinca još i zajam od 50 dukata.³⁸ Nakon povratka u Dubrovnik, 1727. godine, primljen je u službu kao gradski

³⁸ ...*pro subveniendo Doctori Lucae Nichei, qui studet Chirurgiae Bononiae...*! Cons. Rog., sv. 153, f. 88r; R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 75.

liječnik.³⁹ Sljedeće godine, 22. siječnja 1728. vjenčao se s Nikom Beneveni,⁴⁰ a nije poznato jesu li imali djece. U svojoj oporuci iz 1782. Nika ostavinu namjenjuje svojoj rodbini, što ukazuje na to da u to vrijeme nijedno dijete, ako ih je i bilo, nije bilo na životu.⁴¹

Luki je ugovor o liječničkoj službi produžen 1728. godine, s time što mu je Senat plaću podignuo na 240 dukata.⁴² Godine 1730. dobiva dozvolu za odlazak u Italiju na šest mjeseci, a Jeremić i Tadić navode kako se nakon toga više ne spominje kao dubrovački državni liječnik.⁴³ Međutim, Nichei je potkraj života očito živio i djelovao u Dubrovniku.⁴⁴ Naime, Senat mu je 1769. dodijelio nagradu od sto dukata za liječenje u hospitalu Domus Christi, a zbog odsutnosti doktora Paganija.⁴⁵ Umire u Dubrovniku,⁴⁶ a oporuka mu je registrirana 28. prosinca 1770. godine. Sve je ostavio svojoj ženi Niki, s time što je brat Ivan zadržao doživotno pravo uživanja njihove roditeljske kuće.⁴⁷

Didak Dubravica Arboscelli

Dvadesetak godina kasnije na Sveučilištu u Bologni studirao je Diego Arboscelli Bianchi ili Didak Dubravica Arboscelli.⁴⁸ Rođen je 26. ožujka 1727. u Dubrovniku. Otac mu je bio Marko Jakovov Dubravica, a majka Marija Bianchi.⁴⁹ Ujak, a ujedno i kum na krštenju, bio mu je Petar Bianchi, liječnik i diplomat,⁵⁰ u čiju je čast očevom prezimenu dodao i ono majčine obitelji. Didak je, s druge strane, ujak dvojice liječnika koji će kasnije kao stipendisti Dubrovačke Republike također studirati u Bologni: Đuru Hidži i Mihui Grgureviću.⁵¹

³⁹ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 76.

⁴⁰ Genealoška baza Nenada Vekarića. Zahvaljujem na pomoći oko pristupa bazi Ivani Vukovac.

⁴¹ Oporuka je pisana na hrvatskom. U oporuci Nika spominje nećake Lazara i Ivana Franovića, sinove sestre Marije i Petra Franovića, Ivana Feliksa Beneveni i kumče Joza /Josipa Ivovog Mirkovića. *Test. Not.*, sv. 84, f. 188-189v.

⁴² R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 76.

⁴³ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 76.

⁴⁴ Oporuku je sastavio 1769. godine u Dubrovniku. *Test. Not.*, sv. 81, f. 161r-161v.

⁴⁵ Odluka od dana 19. prosinca 1769. *Cons. Rog.*, sv. 180, f. 56v.

⁴⁶ Prema matičnoj knjizi umrlih, umro je 24. prosinca 1770. godine u dobi od 78 godine, što je očito neprecizan podatak. Matične knjige umrlih župe Grad (1769.-1796.), f. 22.

⁴⁷ *Test. Not.*, sv. 81, f. 161r-161v.

⁴⁸ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

⁴⁹ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica -Arboscelli", 2.

⁵⁰ O njemu vidi: Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica -Arboscelli", 1-52; Monika Grdiša Asić, "Liječnik Dubrovačke Repulike Petar Bianchi (1699.-1747.)"; u: *Ljudi 18. stoljeća na hrvatskom prostoru. Od plemića i crkvenih dostojanstvenika do težaka i ribara*, ur. Lovorka Čoralić i dr. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016., 446-454.

⁵¹ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 2.

Budući da je od ujaka naslijedio pozamašnu svotu, logično je što ga ne nalazimo kao stipendista Republike. Đuro Körbler preuzima od Francesca Marije Appendinija navod da je Didak najprije otišao u Beč kako bi se pobrinuo za ujakovu ostavinu, a zatim u Bolognu.⁵² Sa studijem je započeo 18. lipnja 1749. godine.⁵³

U sveučilišnim knjigama u Bologni stoji da je *nobilis*,⁵⁴ što ne može biti točno. Na nekim su se sveučilištima, doduše, tom titulom častili oni koji su obnašali neku od funkcija (rektor, prorektor), no takva praksa u Bologni nije potvrđena.⁵⁵ Iako su mladići iz Dubrovnika uobičajeno pripadali ilirskoj naciji, ima primjera da se navode u drugim nacijama, pa je tako Didak pripadao germanskoj naciji.⁵⁶ Za vrijeme studija sastavljao je podrugljive distihe i bio aktivan u akademiji *Areopagus*.⁵⁷ Doktorirao je iz oba prava (*in utroque iure*) 25. svibnja 1753. godine.⁵⁸

Žarko se želio zaposliti u Rimu, ali to mu nije uspijevalo, čak ni preko svoga profesora Pietra Francesca Peggija (1688.-1780.), koji ga je pokušao preporučiti i samom papi Benediktu XIV., Bolonjcu Prosperu Lambertiniju.(1675.-1758., papa od 1740.).⁵⁹ Upravo u korespondenciji s tim profesorom kriju se informacije dragocjene za Arboscellijev životopis. Nakon dugog i mučnog puta, koji ga je natjerao da ostane mjesec dana u Veneciji i zatim do Dubrovnika putuje 23 dana, u rodni se grad vratio krajem rujna 1753.⁶⁰ Najavljivao je odlazak u Beč, no sredinom svibnja 1754. uputio se ipak u Veneciju i stigao tamo nakon samo osam dana.⁶¹ Peggiju su preko njega i Buća trebali nabaviti neke britve iz Turske.⁶² Negdje u razdoblju između lipnja i studenog nalazi se u Beču, očito nadajući se zaposlenju, ali razočarao se činjenicom da bi za ozbiljno bavljenje pravom trebao naučiti njemački jezik (*che non poteva in verun conto far quivi la prattica delle leggi, senza esser obbligato d'imparar prima la lingua tedesca*).⁶³ Već u prosincu 1754.

⁵² Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 26.

⁵³ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database, ASFE.

⁵⁴ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 30-31.

⁵⁵ Dominko Zlatarić, student Sveučilišta u Padovi također se u knjigama vodio kao osoba plemenita roda, ali to je zbog činjenice što je bio rektor dalmatinske nacije. Svi koji su obnašali dužnosti rektora, prorektora i konzilijarija nakon isteka mandata postajali su vitezovi sv. Marka. [Luigi Ignazio Grotto dell'Ero], *Dalla Università di Padova. Cenni ed iscrizioni*, Padova: Tipografia Crescini, 1841., XII.

⁵⁶ Germanskoj naciji pripadao je i Ivan Feliks Beneveni. Vidi niže u tekstu.

⁵⁷ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 26-28.

⁵⁸ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 30-31.

⁵⁹ Šime Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", *Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku* 17 (1979.), 216.

⁶⁰ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 216-217.

⁶¹ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 218.

⁶² Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 218-219.

⁶³ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 219.

boravi u Rimu, a ondje je i u travnju 1755., kada do njega dolazi vijest o očevoj smrti.⁶⁴ Rim smatra najboljim mjestom za nastavak studija (*non trovo luogo più proprio di Roma per avvanzarmi nei studij legali*) i zaposlenje,⁶⁵ pri čemu računa i na pomoć profesora i prijatelja Peggija.⁶⁶ U Rimu je svakako još početkom listopada. Didak se na kraju, očito ne mogavši naći željeno zaposlenje u Rimu, vraća u Dubrovnik i 1761. zapošljava kao kancelar za kaznene predmete. Na toj je poziciji bio do ostavke 1774. godine, a plaća mu je iznosila 20 grošeta dnevno.⁶⁷ Godine 1763. primljen je u prestižnu bratovštinu sv. Lazara, u kojoj je i obnašao neke dužnosti.⁶⁸ Oporuku je sastavio 14. rujna 1788., a registrirana je 10. studenog iste godine. Nije se ženio, a imetak je namijenio doživotnom uzdržavanju sestre Marije, tada već udovice, s time da ga naslijede nećaci, Đuro Hidža, Miho i Đuro Grgurević.⁶⁹

Ivan Feliks Beneveni

Prezime Beneveni spominje se u Dubrovniku već u 17. stoljeću. Lazar Cvijetov Beneveni (*Lazaro Flori Beneveni*), Ivanov djed po ocu u braku s Marijom Dionizi (*Maria Dionisi*) dobio je više djece, među kojom su sinovi Cvijeto, Rado, Miho te kćeri Marija, Margarita i Nika, udana za liječnika Luku Nicheija.⁷⁰ Iz oporuka Nike Nichei i Miha Benevenija saznajemo kakvi su im bili obiteljski odnosi. Nikina oporuka registrirana je 1787. godine i budući da nije imala djece, za univerzalne nasljednike odredila je brata Miha i sestru Margaritu.⁷¹ Miho je rođen 1711. godine, a od 1766. do 1782. radio je kao kancelar Kaznenoga suda.⁷² Bio je u kontaktu s nećakom Ivanom Feliksom i kad je ovaj bio u Carigradu.⁷³ U

⁶⁴ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 219.

⁶⁵ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 221.

⁶⁶ Š. Jurić, "13 pisama Didaka Dubravice Pietru Francescu Peggiju iz god. 1753-1757", 221-226.

⁶⁷ Stjepan Ćosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808.)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 38 (1996.), 142; Nella Lonza, *Pod plaštem pravde. Kaznenopravni sustav Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću*, Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 1997., 80.

⁶⁸ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 33; Štefica Curić Lenert, Nella Lonza, "Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531-1808): osnutak, ustroj, članstvo", *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 54/1 (2016.), 89.

⁶⁹ *Test. Not.*, sv. 85, f. 72v-73; Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 42-43.

⁷⁰ Matične knjige rođenih župe Grad (1711.-1728.), f. 2v; Matične knjige rođenih župe Grad (1729.-1758.), f. 52, 142; Matične knjige umrlih župe Grad (1729.-1796.), f.192v; Matične knjige umrlih župe Grad (1796.-1821.), f. 14; *Test. Not.*, sv. 84, f. 189v; sv. 88, f. 31v-33v; Genealoška baza Nenada Vekarića; Vladimir Koščak, "Korespondencija dubrovačke vlade sa sjevernom Hrvatskom", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 2* (1959.), 214.

⁷¹ *Test. Not.*, sv. 84, f. 189-189v.

⁷² N. Lonza, *Pod plaštem pravde*, 80. *Libro di cassa Pubblica*, sv. 20, f. 226, 276 (1770. godina); *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3356, br. 212 (1775.); sv. 3357, br. 33 (1776.); sv. 3357, br. 109 i 141, oba pisma iz 1778; *Cons. Rog.*, sv.180, f. 28v.

⁷³ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3189, br. 66 (14. veljače 1773.)

bratovštinu sv. Lazara primljen je 2. travnja 1770.⁷⁴ Miho umire 1797. godine, a za svog univerzalnog nasljednika imenuje nećaka Ivana Feliksa.

Kao što se saznaje iz pisma kojim se moli potvrda dubrovačkog državljanstva, Ivan Feliks Beneveni rodio se u gradu Bukhari 27. prosinca 1722. godine od oca Cvijeta Lazarova Beneveni i majke Marije Ane Izakove iz Aleppa.⁷⁵ Cvijeto (Florio) Beneveni bio je u službi ruskog cara Petra I., koji ga je 1718.-1725. poslao u misiju u Iran i Turkmenistan (Khiva, Bukhara).⁷⁶ U Bukharu je stigao u studenom 1721.⁷⁷ i ondje proboravio nekoliko godina, a u tom mu se razdoblju ondje rodio i sin. Budući da je rođen izvan Dubrovačke Republike, Ivan Feliks bio je kršten i upisan u knjige dubrovačke kancelarije u Carigradu, a na temelju izvoda od 23. lipnja 1760. dubrovački je nadbiskup Lupis 15. kolovoza 1760. izdao potvrdu o krštenju.⁷⁸ Ivan Feliks rano je djetinjstvo proveo u Bukhari, velikom gradu u srednjoj Aziji,⁷⁹ no nakon smrti majke, negdje između 1726. i 1729., otac ga odvodi u Dubrovnik.⁸⁰ Cvijeto se ponovno oženio s Katom Bacon, s kojom je imao dvoje djece, sina Ferdinanda (1730.-1734.) i kćer Mariju (*1731.).⁸¹ Ne zna se gdje je Cvijeto umro, jer ga ne bilježe matične knjige na području Grada. Vjerojatno je imao dovoljno sredstava da Ivanu omogući studiranje i stjecanje sveučilišne diplome. Izgleda da je Ivan Feliks na studij krenuo bez financijskih briga, uživajući potporu obitelji.

U Italiji su postojali kolegiji/zavodi za Hrvate, a na nekima od njih školovali su se i Dubrovčani.⁸² Ugarsko-ilirski kolegij u Bologni primao je pitomce iz Banske Hrvatske, no

⁷⁴ Š. Curić Lenert, N. Lonza, "Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531-1808): osnutak, ustroj, članstvo", 90.

⁷⁵ Arhiv Dubrovačke biskupije, *Diversa*, ser. 1, sv. 1.1 (1758-1764), f. 58v-59. Na ovaj izvor uputio me Antun Koncul, arhivist Arhiva Dubrovačke biskupije, kojemu od srca zahvaljujem.

⁷⁶ Murat Özkan, Mesut Karakulak, "Florio Beneveni'nin Buhara Elçiliği (1718-1725). The Embassy of Florio Beneveni in Bukhara (1718-1725)", *Turkish Studies - Historical Analysis* 15 (2020.), 210.

⁷⁷ Henry Hoyle Howorth, *History of the Mongols from the 9th to the 19th Century. The Mongols Proper and the Kalmyks*, II, London: Longmans, Green and Co., 1880., 909.

⁷⁸ *Diversa*, sv.1.1 (1758-1764), f. 58v-59.

⁷⁹ Wolfgang Holzwarth, "Bukharan Armies and Uzbek Military Power, 1670–1870: Coping with the Legacy of a Nomadic Conquest", u: *Nomad Military Power in Iran and Adjacent Areas in the Islamic Period*, ur. Kurt Franz, Wolfgang Holzwarth, Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag, 2015., 288.

⁸⁰ Prema nekim autorima, Cvijeto Beneveni odselio se iz Buhare nakon smrti Petra I. (Sabirov Nemat Kazakbayevich, "Diplomatic post as a source of the genre of travel notes about The Bukhara Khanate", *International Journal on Integrated Education* 3/12 (2020.), 224; <https://journals.researchparks.org/index.php/IJIE/article/view/988/931>, pristupljeno 21. 2. 2025.). Očito je pogrešan navod Šime Ljubića da je umro pri povratku u domovinu; usp. Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna: Rod. Lechner librajo dell'I. R. Università, Zara: Battara e Abelich librai, 1856., 28.

⁸¹ Genealoška baza Nenada Vekarića. Ta se djeca, polubraća Ivana Feliksa, ne spominju u oporukama srodnika.

⁸² Mijo Korade, "Utjecaj rimskog kolegija u filozofskoj i znanstvenoj izobrazbi Dubrovčana", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 23 (1991.), 173-178; Karmel Zazinović, "Ilirski kolegij sv. Petra i Pavla u Fermu", *Ephemerides theologicae Diacovensis* 28/4 (2010.), 296-299. Podatke o kolegijima općenito donosi Jasenka Gudelj, "Visualizing past in foreign country: image(s) of Schiavoni/Illyrians in Early Modern Italy", u: *Il Capitale culturale. Studies on the Value of Cultural Heritage. Supplementi* 7 (2018.), 9-21.

ipak je u njemu od 1746. do 1749. boravio i Dubrovčanin Ivan Feliks Beneveni (*Giovanni Felice, Gian Felice, Iohannes Felix*).⁸³

Ivan Feliks je u bolonjski Ugarsko-ilirski kolegij stigao 14. svibnja 1746. godine u društvu Tome Horvata, Baltazara Matakovića i Josipa Galjufa, budućeg zagrebačkog biskupa.⁸⁴ Ilirsko-ugarskim kolegijem upravljao je Zagrebački kaptol, a u tom kolegiju obično je boravilo 6-10 studenata koji su studirali na Sveučilištu u Bologni.⁸⁵ Beneveni je ispunjavao uvjet dobi, jer je ušao u 25. godinu života, a očito je negdje i pohađao filozofski tečaj, tj. prve općenite dvije godine studija, pa je mogao odmah početi studirati na višoj razini pravo, medicinu ili teologiju.⁸⁶ Upisan je 17. svibnja 1746. godine kao pripadnik germanske nacije.⁸⁷ Diplomom iz medicine stječe 8. srpnja 1747. godine.⁸⁸ No, čini se da je još neko vrijeme proveo u Bologni, obnašajući 1749. funkciju konzilijarija i priora anatoma i usavršavajući se u nekoj od bolonjskih bolnica.⁸⁹

Iako se 1776. u dubrovačkom Senatu raspravljalo o tome da ga se primi na mjesto trećeg liječnika s plaćom od 700 dukata godišnje, do toga nije došlo.⁹⁰ Beneveni je nakon diplome gradio karijeru izvan dubrovačke državne službe. Beneveni 8. prosinca 1770. godine boravi u Grčkoj, odakle šalje najnovije vijesti vladi i knezu.⁹¹ Nakon Grčke stigao je u Carigrad, odakle između 1771. i 1777. piše Niku Ghetaldiju, Jaku Bassegliju i Sabu Pozzi.⁹² Nakon toga jedno vrijeme nema nikakvih vijesti ni pisama od doktora Benevenija, međutim 13. veljače 1784. godine nalazi se u Jaši, gradu u današnjoj Rumunjskoj, iz kojeg piše Senatu o rusko-turskim odnosima.⁹³ Iz toga, ali i iz činjenice da ponekad

⁸³ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 28; *Annali del Collegio Ungaro-illirico di Bologna 1553.-1764.*, prir. Gian Paolo Brizzi, Maria Luisa Accorsi, Bologna: Editrice Clueb, 1988., 281.

⁸⁴ Josip Balabanić, Mirko Dražen Grmek, "Medicinski i prirodoslovni podaci u 'Kronologiji Hrvatsko-mađarskog kolegija u Bologni' (1553-1778)", *Rad JAZU* 20 (1985.), 75.

⁸⁵ Više o funkcioniranju studija vidi u: Damir Barbarić, "Bolonjski Ugarsko-ilirski zavod u kulturnoj povijesti Hrvatske", *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 14/1-2 (27-28) (1988.), 55-76.

⁸⁶ D. Barbarić, "Bolonjski Ugarsko-ilirski zavod u kulturnoj povijesti Hrvatske", 65.

⁸⁷ J. Balabanić, M. D. Grmek, "Medicinski i prirodoslovni podaci u 'Kronologiji Hrvatsko-mađarskog kolegija u Bologni' (1553-1778)", 75.

⁸⁸ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

⁸⁹ J. Balabanić, M. D. Grmek, "Medicinski i prirodoslovni podaci u 'Kronologiji Hrvatsko-mađarskog kolegija u Bologni' (1553-1778)", 75.

⁹⁰ Irena Ipšić, Ivana Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", u: *Sačuvaj nas Bože rata, kuge, gladi i velike trešnje. Dubrovnik kroz krize, sukobe i solidarnost*, ur. Gordana Ravančić, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2018., 110.

⁹¹ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3189, br. 15.

⁹² *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3189, br. 56, 60, 61, 69, 70, 77, 78, 79, 83, 88, 89, 90, 92, 93, 226, 232, 240, 242, 245, 268, 287, 336.

⁹³ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3176/I, br. 131 od 13. veljače 1784.

šalje šifrirana pisma, koja su danas sačuvana u prijepisu,⁹⁴ nameće se zaključak kako je pisao o povjerljivim stvarima i možda bio u diplomatskoj misiji Republike. Zadnje vijesti od njega vlada dobiva 1784. godine. U dubrovačkom arhivu nije sačuvana njegova oporuka, tako da ne znamo gdje je, niti kada umro, no to je moralo biti iza 1805., jer se tada javlja u ispravi o vlasničkim udjelima na brodu.⁹⁵ Svakako je doživio duboku starost i s 83 godine još je bio na životu.

Ivan Kristov Buć

Ovaj je student rođen 6. svibnja 1732. godine u građanskoj obitelji, od roditelja Krista Buća (*Christophorus Buch*), ljekarnika (aromatarija), i Pere, kćeri Ivana Brankovića.⁹⁶ Imao je brata Cvijeta (*Florio*) i sestre Margaritu, Niku i Margaritu Francisku.⁹⁷ Najvjerojatnije se nije ženio.

Na Senatu se 7. siječnja 1747. odlučivalo o slanju na studij medicine u Italiju, no prijedlog nije prošao.⁹⁸ Međutim, 21. veljače 1747. odlučeno je da će se u Italiji otvoriti knjiga pologa, najvjerojatnije da bi se namaknuo potreban novac za stipendije,⁹⁹ jer je u nastavku uvjerljivom većinom (28 za i 7 protiv) odlučeno da će se mladić uputiti na studij medicine u Italiji¹⁰⁰ i odmah zatim izabran je Ivan Kristoforov Buć (*Joannes Christophori Buch*). Određeno je da će studirati u Bologni i primati stipendiju od 50 venecijanskih zlatnika godišnje.¹⁰¹ Očito se kanilo potporu osigurati iz legata biskupa Budislavića, no prijedlog trojice senatora tad nije izglasan.¹⁰² Senat se vratio istom pitanju 20. ožujka 1748., ali raspravljalo se i o mogućnosti da se namakne novac od daća iz mesnice, međutim ni ovaj put prijedlozi ne prolaze.¹⁰³ Ni novi pokušaj od 27. travnja 1748. nije uspio.¹⁰⁴ Na kraju je Buć svakako dobio stipendiju, što saznajemo iz pisma koje piše Senatu iz Italije.¹⁰⁵

⁹⁴ Npr. na početku pisma stoji kako je to pismo prijevod šifriranog pisma doktora Benevenija vlastelinu Niku Matovom Ghetaldi. *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3189, br. 88.

⁹⁵ *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 592, br. 72 od 9. ožujka 1805. godine.

⁹⁶ Matične knjige krštenih župe Grad (1688.-1705.), f. 40, 168.

⁹⁷ Matične knjige krštenih župe Grad (1688.-1705.), f. 28, 103. Prilikom krštenja Margarite Franciske 13. listopada 1748. godine kao kumovi su navedeni "*Blasius f. Christofani Buch et Catharina f. Christofani Buch*", pa je moguće da su i to braća i sestre (f. 103).

⁹⁸ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 75v.

⁹⁹ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 78v-79.

¹⁰⁰ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 80.

¹⁰¹ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 80.

¹⁰² *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 80v.

¹⁰³ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 201v-202. Općenito gledajući, novac za stipendije dolazio je iz raznih izvora. Npr. Petru Bianchiju stipendija se isplaćivala od prodaje soli na Pločama. Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica-Arboscelli", 6.

¹⁰⁴ *Cons. Rog.*, sv. 163, f. 80.

¹⁰⁵ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 44.

Slika 2. Originalna diploma iz medicine liječnika Ivana Kristofora Buča sa Sveučilišta u Bologni. Izvor: Arhiv Male braće Dubrovnik.

Buč studij u Bologni upisuje 1. srpnja 1748.¹⁰⁶ Iz Bologne piše pisma Senatu i izvještava o napredovanju na studiju i novčanim potrebama. U prvom pismu od 27. lipnja 1752. iznosi da će dati sve od sebe da uspije u poslu kojim je stigao u Bolognu.¹⁰⁷ Ponovno piše 16. veljače 1753. i zahvaljuje na dodijeljenih 30 cekina za doktorat.¹⁰⁸ U pismu od 10. prosinca 1753., međutim, navodi da mu dodijeljeni iznos pokriva samo pola troška pa će nažalost morati otići na praksu bez doktorata.¹⁰⁹ Nisam našla odluku o potpori za doktorat, ali je vjerojatno dodijeljena, jer Ivan doktorira 23. travnja 1755. godine.¹¹⁰ I njegova se diploma, kao i ona Luke Nicheija, čuva u Arhivu Male braće u Dubrovniku. Uz originalni uvez sačuvan je i pečat, a boje iluminacija još su uvijek jarke. Na prvoj lijevoj stranici nalazi se grb, najvjerojatnije inačica obiteljskog grba, a na desnoj je stranici bolonjski grb. Tekst diplome također počinje stiliziranim slovom G u riječi *Gloriosa*.

¹⁰⁶ Na ovoj informaciji najljubaznije zahvaljujem arhivistu Andrei Daltri sa Sveučilišta u Bologni.

¹⁰⁷ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 43.

¹⁰⁸ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 44.

¹⁰⁹ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 45.

¹¹⁰ Na ovoj informaciji najljubaznije zahvaljujem arhivistu Andrei Daltri sa Sveučilišta u Bologni.

Nakon završetka studija, Buć ostaje u Bologni, odakle 24. lipnja 1755. godine šalje četvrto pismo Senatu u kojemu moli potporu za usavršavanje koju ne može dobiti u Bologni.¹¹¹ U pismu iz Rima od 6. srpnja 1756. godine piše kako je tamo na specijalizaciji, no nedostaje mu novca. Zahvaljuje na dosadašnjoj potpori, ali ističe "što više napredujete u svojim studijima i što ste u društvu boljih profesora, troškovi se povećavaju".¹¹²

Ivan Buć stupa u dubrovačku državnu službu kao liječnik-fizik 24. siječnja 1759. s plaćom od 200 dukata godišnje,¹¹³ koja mu je do 1799. godine narasla na 735 dukata.¹¹⁴ U državnoj je službi bio barem 50 godina.¹¹⁵ Prema nalogu vlade 1782. odlazi liječiti skadarskog pašu,¹¹⁶ a godinu nakon toga nalazi se u gradu Recoaro, u koji je uspio stići nakon podugačke karantene u Anconi.¹¹⁷ Ivan Kristo Buć posjedovao je imenik biljaka i vjerojatno se njime koristio svakodnevno, a iz njega je nazive biljaka isusovac Ivan Marija Matijašević (Mattei) unio u svoj Talijansko-hrvatski imenik biljaka.¹¹⁸

Umro je u rujnu 1805. godine i pokopan je kod dominikanaca.¹¹⁹ Oporuka mu nije sačuvana.

Đuro Hidža

U Bologni je studirao i Đuro Hidža (1752.-1833.), sin Antuna Hidže i Marije Bianchi, sestre liječnika Petra Bianchija. Studij je upisao 10. ožujka 1774., a doktorski ispit položio je 16. lipnja 1779. godine.¹²⁰ Nakon toga bio je na praksi u Firenci, Napulju i Rimu.¹²¹ Stipendija, koja je iznosila 50 cekina godišnje, odobrena mu je 1776., a nije ju morao vraćati ako se po završetku studija vrati u Dubrovnik i zaposli kao državni liječnik.¹²² Đuro Hidža i Miho Grgurević primljeni su u državnu službu istog dana, 14. lipnja 1783. godine, a plaća od 300 dukata do kraja im je stoljeća narasla na 600 dukata godišnje,

¹¹¹ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 46.

¹¹² *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 47.

¹¹³ S. Čosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808.)", 151.

¹¹⁴ I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 117.

¹¹⁵ I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 112.

¹¹⁶ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 78.

¹¹⁷ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 48.

¹¹⁸ Vinko J. Velnić, "Rukopisni imenici biljaka u biblioteci samostana Male braće u Dubrovniku", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 29 (1991.), 198.

¹¹⁹ Matične knjige krštenih župe Grad (1688.-1705.), f. 50.

¹²⁰ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE. U sveučilišnim dokumentima vodi se pod prezimenom *Iggia* i *Itiggia* (!).

¹²¹ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 84.

¹²² R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 84.

a zatim na čak 700 dukata,¹²³ međutim to je razdoblje visoke inflacije kada su sve plaće u državnoj službi nominalno rasle.¹²⁴

Đuro Hidža primljen je u bratovštinu Lazarina 1771. godine,¹²⁵ nekoliko dana prije odlaska nekim poslom za Carigrad.¹²⁶ Prema nalogu vlade i uz dodatnu nagradu, 1784. godine je zajedno s kirurgom Lorenzom Giromellom otišao liječiti bosanskog pašu.¹²⁷ Prijateljevao je s mnogim intelektualcima, plemićima i pučanima, a njemu i rođaku Mihi epigram je posvetio Sebastijan Slade.¹²⁸

Miho Grgurević

U Bologni je studirao i Miho Grgurević (1752.-1820.). Roditelji su mu bili Miho Grgurević i Ana (mlađa) Bianchi, sestra liječnika Petra Bianchija.¹²⁹

Studentski put i liječnička karijera tekle su mu usporedno s onom bratića Đura Hidže. Istodobno su dobili stipendije, upis na sveučilište izvršili su u razmaku od jednog dana. (Miho se upisao dan ranije, 9. ožujka 1773. godine),¹³⁰ a i doktorirali su također istoga dana, 16. lipnja 1779.¹³¹ Dubrovačka Republika je Grgureviću, kao i Hidži, u razdoblju od 1776. do 1779. isplatila stipendiju od 1775 dukata.¹³² Miho i rođak Đuro obavljali su praksu u Firenci, Napulju i Rimu, a pisma koja se čuvaju u dubrovačkom arhivu uvijek potpisuju zajedno. Godine 1782. nalaze se u Napulju. Očito Senat želi da se vrate kući, jer u pismu odgovaraju da bi se oni "već uputili po naredbi, ali ih obeshrabruje oštra zima i opasnosti samog puta".¹³³ Budući da se pročulo kako se oni tamo provode umjesto da uče, vlasti su 1781./1782. godine zadužile Frana Zamagnu, koji se nalazio u Napulju, da nadzire njihovu praksu u napuljskim bolnicama, jer je njihov napredak interesirao Republiku.¹³⁴ Očito je sve dobro prošlo, tako da su obojica zaposlena u državnoj službi.

¹²³ I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 120.

¹²⁴ Više o plaćama državnih službenika vidi u: S. Čosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808.)", 129-156; N. Lonza, *Pod plaštem pravde*, 60-62.

¹²⁵ Š. Curić Lenert, N. Lonza, "Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531-1808): osnutak, ustroj, članstvo", 90.

¹²⁶ *Cons. Rog.*, sv. 166, f. 66r, 72v.

¹²⁷ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 80-81; I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 120.

¹²⁸ Đuro Hidža/Georgius Higgia, *Latinske pjesme/ Carmina Latina*, 12.

¹²⁹ Đ. Körbler, "Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica Arboscelli", 4, 25.

¹³⁰ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

¹³¹ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

¹³² I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 115.

¹³³ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 53.

¹³⁴ Dragoljub Živojinović, "Dubrovčani studenti medicine i farmacije na italijanskim univerzitetima u XVII veku", *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae* 13/2 (1973.), 71.

Doktor Alberto Muzzarelli u pismu sinu Arthuru 1818. godine u satiričkom tonu opisuje dubrovačke liječnike, ne štedeći ni Grgurevića, Hidžu i Stullija.¹³⁵ No, u službenoj potvrdi, koju je izdala Republika 1806., piše da se Grgurević već dvadeset godina bavi medicinom i radi stručno, na zadovoljstvo pacijenata.¹³⁶ Miho Grgurević je, kao i ostali liječnici, izdavao razne liječničke svjedodžbe potrebne za putovanje, izbivanje iz službe i slično.¹³⁷ Od 1801. godine odlazio je svake godine na duže vrijeme u Italiju, a 9. travnja 1801. odlučeno je da prima plaću tijekom cijelog odsustva i povrh toga da dobije nagradu od 100 cekina.¹³⁸ Barem neka od tih putovanja bila su uzrokovana zdravstvenim problemima, npr. 1803. uputio se u toplice Bagno di Pisa.¹³⁹ Na isto je liječenje otputovao i 1806., nakon što je pribavio potvrdu da je dubrovački državljani i liječnik.¹⁴⁰ Krajem listopada javlja se iz Venecije da ga je morila groznica puna tri mjeseca i da se želio vratiti u domovinu, no da su mu dva liječnika to strogo zabranila.¹⁴¹ Pismo Roka Bonfiola iz Venecije potvrđuje Mihove navode.¹⁴² Ostanak u Italiji produžio je zbog bolesti, a u kolovozu 1807. piše iz Trsta rođaku Marku Srakoviću da ga obavijesti da je živ, da sanja o skorom povratku jer da je već pomalo očajan, iako je u protekle tri godine sklopio dobra poznanstva. Na kraju mu pisma zahvaljuje na svemu što je učinio za njega te šalje pozdrave članovima obitelji.¹⁴³ Daljnji biografski podaci nisu poznati. Umro je 30. travnja 1820. u Dubrovniku.¹⁴⁴

Luko (Luka) Stulli

Na samom kraju stoljeća u Bologni je studirao Luko (Luka) Stulli. Rodio se u Šmetu 22. rujna, a kršten je u gradskoj župi 19. listopada 1772.¹⁴⁵ Roditelji su mu bili Luko Stulli i Marija rođena Drobac, a imao je dva starija brata, Petra i Vlaha.¹⁴⁶ Svi su pohađali dubrovački pijaristički kolegij, a prema Ćosiću, na Luku je najviše utjecao učeni talijanski pijarist Nicola Boidi, koji je od 1787. do 1795. predavao filozofiju. Lukini literarni radovi s prirodnoznanstvenim temama tiskani su u godišnjacima kolegija 1791. i 1792. godine.¹⁴⁷

¹³⁵ Kruno Prijatelj, "Opis Dubrovnik i Boke godine 1818. s osvrtom na zdravstvo u pismu dr. Alberta Muzarelija", *Acta historica medicinae pharmaciae veterinae* 1/2 (1961.), 165-166.

¹³⁶ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 592, br. 6.

¹³⁷ Npr. *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 592, br. 222, 224; sv. 605, br. 60; sv. 3176/II, br. 129 i 130.

¹³⁸ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 85.

¹³⁹ *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 592, br. 6: *...si porta in Italia per profittare dei Bagni di Pisa: a motivo un' indisposizione di salute...*

¹⁴⁰ *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 592, br. 133.

¹⁴¹ *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 656, br. 7.

¹⁴² *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 656, br. 8. od 25. listopada 1806.

¹⁴³ *Diplomata et acta saec. XIX*, sv. 660, br. 12.

¹⁴⁴ Matične knjige umrlih župe Grad (1796-1821), f. 214.

¹⁴⁵ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 262.

¹⁴⁶ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 262.

¹⁴⁷ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 263.

Studij medicine na Sveučilištu u Bologni upisuje 28. rujna 1792.¹⁴⁸ Od iste godine prima državnu stipendiju,¹⁴⁹ koju su mu 22. ožujka 1794. povisili na 55 cekina godišnje, kao i Mihi Dadiću.¹⁵⁰ Luko je slušao predavanja znamenitih profesora Gaspara Gaetana Uttinija (1737.-1817), Carla Mondinija (1729.-1803.) i Luigija Galvanija (1737.-1798.). Stjepan Ćosić spominje kako je uz medicinu, "proučavao prirodne znanosti, kemiju, farmaciju i botaniku, a interes za umjetnost i poeziju priskrbio mu je ugled u bolonjskim intelektualnim krugovima".¹⁵¹ U Arhivu HAZU čuvaju se i bilješke sa studija, vjerojatno nastale tijekom seminara i vježbi, "s njegovim medicinskim zapažanjima o pojedinim bolestima i patološkim promjenama".¹⁵² Diplomom (*laurea*) stekao je 10. lipnja 1795.,¹⁵³ a promoviran je 28. studenog 1796.¹⁵⁴ U međuvremenu se dopisivao sa Senatom. Senat je silno želio da pođe u Napulj, međutim Luka nije mislio da je to dobra ideja, jer "još nisu prošle niti četiri godine otkada je u Italiji, a prve tri bio je zauzet osnovama studiranja i ove se godine konačno može posvetiti praksi iz medicine, kirurgije i opstetecije".¹⁵⁵ Isto ih tako obavještava da već dva mjeseca skuplja materijale za javnu raspravu,¹⁵⁶ koja je bila jedan od četiri stadija u stjecanju doktorata.¹⁵⁷ Prema Ćosiću, zbog iskazanih znanja u izvedbi anatomskih vježbi, Senat bolonjskog sveučilišta nagradio ga je počasnom medaljom.¹⁵⁸ Želja mu je bila otići u Paviju, zatim Firencu i na kraju u Napulj na daljnje usavršavanje. Nakon promocije s tim ciljem provodi neko vrijeme u Firenci,¹⁵⁹ a zatim odlazi kod Benedikta Staya u Rim. Tri godine nakon doktorata nalazi se u Napulju, gdje se 1798. godine usavršava kod Domenica Cirilla (1739.-1799.) i Domenica Cotugna (1736.-1822.).¹⁶⁰ Za vrijeme boravka u Italiji postao je član rimske *Accademie degli Arcadi*, a čini se da je kulturne veze s talijanskim književnicima održavao i nakon povratka u Dubrovnik.¹⁶¹

¹⁴⁸ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

¹⁴⁹ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 264.

¹⁵⁰ *Cons. Rog.*, sv. 201, f. 27.

¹⁵¹ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 264.

¹⁵² S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 264.

¹⁵³ Centro interuniversitario per la storia delle università italiane, Database ASFE.

¹⁵⁴ S. Ćosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808.)", 265.

¹⁵⁵ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 59.

¹⁵⁶ *Di più sono già da due mesi che sto radunando materiali per una publica disputa onde otterrò una lettura in questa Università prima di partire da Bologna. Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 59.

¹⁵⁷ Više o stadijima stjecanja doktorata vidi u: M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi*, 71-75 i literaturu u bilješkama.

¹⁵⁸ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 264.

¹⁵⁹ Marta Frajnd, "Luka Stulić i Lord Nort – prilog poznavanju veza Dubrovnika i Engleske u XIX veku", *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 77 (2011.), 112.

¹⁶⁰ S. Ćosić, "Luka Stulli i dubrovačka književna baština", 265.

¹⁶¹ "Stulli, Luko" *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (pristupljeno 5. 4. 2023.) : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58526>.

Na poziv Senata 1799. godine vraća se u Grad i radi kao fizik u gradskoj bolnici¹⁶² s plaćom od 400 dukata godišnje,¹⁶³ koja je 1803.-1805. narasla na 580 dukata.¹⁶⁴ Čini se da nije bio oženjen.

Umro je u Dubrovniku 13. rujna 1828., a sahranjen je na groblju Danče.¹⁶⁵

Studenti za koje nije potvrđeno usavršavanje ili studiranje na Sveučilištu u Bologni

Liječnik Đuro Cattafio studirao je u Napulju.¹⁶⁶ Godine 1761. odobrena mu je novčana potpora za usavršavanje u Bologni na period od godinu dana (*pro studendo arti vulgo di serengare*), no odlazak je odgođen, a nakon toga nema drugih odluka o tome.¹⁶⁷ Kako ga ne nalazim u proučenim bolonjskim dokumentima, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da se tamo usavršavao.

U literaturi se kao student Sveučilišta u Bologni spominje vlastelin Miho Sorgo (1739.-1796.), no taj podatak ne potkrepljuju sveučilišni izvori. Moguće je da je u nekom neformalnijem okruženju slušao slavnog profesora filozofije i retorike Francesca Mariju Zanottija (1692.-1777.),¹⁶⁸ kako navodi Vlaho Stulli u *Biografia degli italiani illustri*.¹⁶⁹

Pretragom zapisnika Senata iz toga razdoblja, ponekad se nađu molbe za stipendije koje nisu bile usvojene. Senat je 1769. odobrio stipendiju Antunu Agiću,¹⁷⁰ no čini se da on nije otišao u Bolognu, već u Rim. Iste je godine u više navrata brijač Ivan Matov Bona molio Senat da njegovom sinu Petru odobri stipendiju za studiranje u Bologni, no bezuspješno,¹⁷¹ a čini se da je napokon studirao u Firenci.¹⁷² O Matiji Bratisu u

¹⁶² *Cons. Rog.*, sv. 207, f. 39, 40; S. Ćosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808.)", 265.

¹⁶³ *Cons. Rog.*, sv. 207, f. 39.

¹⁶⁴ I. Ipšić, I. Lazarević, "Liječnici i odnos države prema liječničkoj službi u Dubrovniku u 18. stoljeću", 117.

¹⁶⁵ Matične knjige umrlih župe Grad (1825.-1845.), f. 25.

¹⁶⁶ *Cons. Rog.*, sv. 158, f. 236.

¹⁶⁷ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 78; N. Kovačić, *Tijelo kao dokaz*, 54.

¹⁶⁸ Usp. Žarko Muljačić, "Le amicizie letterarie italiane di Miho Sorkočević", u: *Problemi di lingua e letteratura italiana del settecento*, ur. W. Theodor Elwert, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH, 1965., 164-169; Muljačić navodi: "Studirao na Sveučilištu u Bologni, gdje je pohađao predavanja iz filozofije, retorike i prava". Žarko Muljačić, *Iz dubrovačke prošlosti*, Zagreb: Matica hrvatska, 2006., 122-123.

¹⁶⁹ *A tal fine passò in Bologna, ove, sotto la direzion di Francesco M. Zanotti, apparò filosofia e giurisprudenza da più insigni professori di quella città*. Biagio Stulli, "Sorgo (Michele Antonio)", u: *Biografia degli italiani illustri*, ur. Emilio de Tipaldo, I, Venezia: Tipografia Alvisopoli, 1834., 416.

¹⁷⁰ *Cons. Rog.*, sv. 180, f. 25r-26v, 27v, 39r-39v.

¹⁷¹ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3356, br. 33; *Cons. Rog.*, sv. 180, f. 26r.

¹⁷² R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 78. Taj je podatak najvjerojatnije točan, jer ga ne nalazimo u sveučilišnim izvorima u Bologni.

literaturi nalazimo štire podatke. Bazala konstatira kako je studirao u Bologni,¹⁷³ dok Grmek navodi Napulj i Salerno.¹⁷⁴ Bez sumnje promoviran je 12. listopada 1736. godine u Salerno,¹⁷⁵ a zatim prelazi u Napulj. Tamo se zadržava barem dvije godine, a prema pismima koje šalje Senatu, vidljivo je da želi nastaviti studij.¹⁷⁶ Dana 22. veljače 1738. raspravljao se o tome da dobije 170 dukata zajma iz Budislavićeva legata, a 26. srpnja iste godine Senat je izglasao odluku o stipendiji za odlazak na studij u Italiju.¹⁷⁷ Vjerojatno se stipendija odnosila na daljnje usavršavanje u Napulju, jer ga u bolonjskim sveučilišnim izvorima ne nalazim. Niti jedan od ovih studenata nije otišao studirati u Bolognu, pa ih ne uvrštavam u svoja razmatranja.

Zaključak

U 18. stoljeću identificirano je sedam dubrovačkih studenata na Sveučilištu u Bologni, od kojih je pet studiralo medicinu, jedan kirurgiju i jedan oba prava. Svi su pripadali višem sloju pučana i svi su studij okrunili diplomom.

U 18. stoljeću medicina i kirurgija bile su općenito studiji koje su Dubrovčani najčešće pohađali, na što je vjerojatno utjecala okolnost da su liječnici u Dubrovačkoj Republici bili traženi i najbolje plaćeni državni službenici.¹⁷⁸ To što su dubrovački studenti medicinu preferirali studirati u Bologni nije neobično, jer je taj studij još uvijek bio prestižan. Usporedbe radi, u to vrijeme petorica studiraju medicinu i jedan kirurgiju na Sveučilištu u Padovi,¹⁷⁹ trojica medicinu na Sveučilištu u Firenci,¹⁸⁰ dvojica medicinu i

¹⁷³ Vladimir Bazala, *Pregled povijesti zdravstvene kulture Dubrovačke Republike*, Zagreb: Dubrovački horizonti, 1972., 70.

¹⁷⁴ Mirko Dražen Grmek, "Izvjestaji triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII stoljeću", *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 6-7 (1957.-1959.), 10.

¹⁷⁵ Podatak iz pisma od 3. studenog 1736. godine. *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 16; M. D. Grmek, "Izvjestaji triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII stoljeću", 10.

¹⁷⁶ *Diplomata et acta saec. XVIII*, sv. 3204, br. 17 od 21. lipnja 1738.

¹⁷⁷ *Cons. Rog.*, sv.158, f. 182r-182v.

¹⁷⁸ S. Ćosić, "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike (1700.-1808)", 151.

¹⁷⁹ Marko Flori, Ivan Alexandar Benevoli, Ivan Baeni, Miho Dadić i Bartul Scabari studenti su medicine, a Nikola Botteri kirurgije. Za biografije vidi: M. Grdiša Asić, *Dubrovački studenti na Sveučilištu u Padovi od druge polovice 14. stoljeća do pada Republike*, 386-414.

¹⁸⁰ Vice de Bari, koji je stipendiju za studij medicine dobio 1776., te Miho Roini korisnik stipendije za studij kirurgije. *Cons. Rog.*, sv 158, f. 67v; R. Jeremić-J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 83. Petar Ivanov Bona, želio je studirati medicinu u Bologni, ali čini se da mu se ta želja nije ostvarila. *Cons. Rog.*, sv 180, f. 39-39v, 69, 206v. Jeremić i Tadić spominju Ivana Bonu na studiju u Firenci, doduše u godinama 1804-1806, pa mislim da je to ista osoba koja možda nije studirala u kontinuitetu. Ivan Bona, Petrov otac bio je brijač. R. Jeremić-J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 86.

jedan farmaciju na Sveučilištu u Napulju,¹⁸¹ jedan na Sveučilištu u Salernu,¹⁸² a jedan kirurgiju na Sveučilištu u Rimu.¹⁸³

Barem petoricu stipendirala je Dubrovačka Republika. Od preostale dvojice Didak Arboscelli možda je financirao studij novcem iz ujakove ostavštine, a Ivan Feliks Beneveni obiteljskim novcem i nasljedstvom. U 18. stoljeću prosječna državna stipendija iznosila je 50 dukata godišnje.¹⁸⁴ Taj su iznos dobivali i Buć i Hidža, a Stulliju je nakon nekog vremena povišena na 55 dukata. Najveći dio liječnika iz 18. stoljeća studij medicine završio je zahvaljujući legatu Tome Budislavića.

Svi bolonjski studenti, osim jednog, zaposlili se u državnom aparatu: petorica kao liječnici i jedan kao državni tajnik. Jedino je Beneveni gradio karijeru izvan granica Dubrovnika, kao i njegov otac i drugi članovi obitelji. Važnost bolonjskih studenata za dubrovačku zajednicu ilustrira odluka Senata od 4. ožujka 1800. godine, iz koje se vidi da su četiri od osam izabranih liječnika studirala u Bologni: Ivan Krstitelj Pagani izabran je za protomedika, Ivan Buć, Đuro Hidža, Miho Grgurević, Petar Đurić zajedno sa Stullijem za fizike, a za kirurge izabrani su Lorenzo Giromella i Vincenzo d' Alessandro.¹⁸⁵ Osim što je otvarao sigurnu i poželjnu perspektivu pri zapošljavanju u državnom aparatu, studij je osiguravao društveni uspon: Đuro Hidža i Didak Arboscelli postali su članovi elitne bratovštine sv. Lazara.

Sukladno praksi, počinjali su s manjom plaćom, koja je rasla usporedo s porastom njihova ugleda i godinama prakse. Unatoč dobrim primanjima, samo za Luku Nicheija znamo da je bio oženjen, petorica su bili samci, a za Buća ne raspoložemo podatcima o bračnom stanju.

Diploma prestižnog sveučilišta donijela im je znanje, cjeloživotna poznanstva, relativno siguran i dobro plaćen posao u državnoj službi i uspon na društvenoj ljestvici. Iako pučani, neki su od njih bili prihvaćeni u elitnim dubrovačkim krugovima (Stulli, Hidža). Oni sami donijeli su dašak novog doba, svojim iskustvima s putovanja i studija u stranoj zemlji i unoseći nova znanja i vještine u dubrovačku praksu na kraju razdoblja Republike.

¹⁸¹ Mato Šarić, student farmacije i stipendist Dubrovačke Republike. Iako je studirao farmaciju u Napulju, čini se da je najprije trebao studirati u Firenci. Taj podatak, kao i da je Šarić nećak Mata Vokativa doznajemo iz molbe od 1787. Nakon pada Republike, 25. travnja 1808. Mato Šarić i Mato Vokativo kupili su ljekarnu Domus Christi. Mato Vokativo bio je ujak liječnika Miha Dadića, kojeg je financijski potpomagao na studiju i s kojim je živio u zajedničkom kućanstvu. *Cons. Rog.*, sv. 158, 22v-23v; R. Jeremić-J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 165-166; Monika Grdiša Asić, "Miho Dadić – posljednji stipendist Dubrovačke Republike na Sveučilištu u Padovi", *Povijesni prilozi* 67 (2024.), 275-276.

¹⁸² Liječnik Matija Bratis, također stipendist Dubrovačke Republike. *Cons. Rog.*, sv. 158, f. 104, 182-182v.

¹⁸³ Kirurg Ivan Perović. Molba za stipendiju mu je prihvaćena, a odluka o stipendiji donesena je 5. ožujka 1750. godine, kada se Ivan već nalazio na studiju kirurgije u Rimu. *Cons. Rog.*, sv. 158, f. 12, 12v; R. Jeremić-J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 80. O studentu Nikoli Pizzelliju postoji podatak da je studirao kirurgiju, no ne znamo na kojem sveučilištu. R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 86.

¹⁸⁴ Usporedi R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju*, II, 78-79, 84.

¹⁸⁵ *Cons. Rog.*, sv. 207, f. 40.

RAGUSAN STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF BOLOGNA IN THE EIGHTEENTH CENTURY

MONIKA GRDIŠA ASIĆ

Summary

Based on the published sources of the University of Bologna, as well as the archival material housed in the State Archives in Dubrovnik and the Dubrovnik Diocese Archive, the article provides data on the students from Dubrovnik who studied at the University of Bologna in the eighteenth century. Each of the seven students is provided with a biographical account with the hitherto unknown details, with emphasis on those related to the studies and their funding. The article comes forward with the conclusions on the social background of the Ragusan students, scholarships granted by the Dubrovnik Republic, choice of academic subject (medicine, law), course of studies and employment. Also, published for the first time are the two student diplomas from the holdings of the Library of the Franciscan Monastery in Dubrovnik.

